

UDK 792:929 Djurovic R.
Preliminarno saopštenje

Luka I. MILUNOVIĆ (Cetinje)
milmil@t-com.me

RAZGOVORI I POUKE
– Prepiska s profesorom Ratkom Đurovićem –

U ovome prilogu autor daje kratak osvrt na ličnost Ratka Đurovića, značajnoga crnogorskog teatrologa i kulturologa, i donosi korespondenciju koju je imao s Đurovićem. Prepiska koja se ovde prvi put publikuje dragocjeno je svjedočanstvo izuzetne erudicije i Đurovićeve upućenosti u najsuptilnija pitanja crnogorske istorije i kulture.

Ključne riječi: *Ratko Đurović, teatrologija, Zetski dom, Cetinje*

With expression of gratitude and respect to Professor Ratko Djurovic, the correspondence with the author of this article has been published integrally, with no changes (actual remarks are given in footnotes). In these letters it is dominantly spoken about published works and their preparation, new titles of periodical editions, literature and sources for topics on cultural and economic past of Montenegro.

Prepisku s profesorom Ratkom Đurovićem pružam javnosti na uvid u ubjeđenju da u njoj sadržani podaci mogu biti od šireg interesa pri razmatranju pojedinih pitanja iz prošlosti Crne Gore. No, na samom početku želim da sasvim sažeto iznesem samo dva utiska koja su mi se i ranije, ali posebno tokom pripremanja ovoga materijala za objavljivanje snažno nametala.

Kada bi se neko makar i sasvim površno, iz puke znatiželje, zainteresovao za pitanja iz prošlosti crnogorskog glumišta, veoma bi teško mogao da mimoide radove profesora Ratka Đurovića.¹ No, kada želimo da konsultujemo ono što je profesor Ratko Đurović decenijama brižljivo otkrivao, naučno

¹ Obradeno 435 bibliografskih jedinica i 35 bibl. jed. literature u: dr Dušan J. Martinović, „Portreti V“, Cetinje, 1995, str. 262, 267-288. Dopunjeno sa 20 bibl. jed. u: dr D. J. Martinović, „Portreti VII“, Cetinje, 2000, str. 257-258.

obrađivao i objavljivao srijećemo se, možemo slobodno reći, sa rijetkim paradoksom. S jedne strane, nije mali broj izvanrednih knjiga s predgovorima, komentarima, ili pogovorima profesora Ratka Đurovića, te njegovih radova u naučnim i stručnim časopisima, ili opštoj periodici u kojima je enciklopedijski sažeto, bogato argumentovano i precizno saopštavao svoja razmišljanja, analize i stavove. S druge strane, do skoro² nije bilo objavljene nijedne monografske publikacije koja bi sadržala samo njegove radove. Možda je to i zbog toga što je profesor Đurović cijeli radni vijek posvetio pisanju velike enciklopedije crnogorskog naroda, a da svom narodu napiše i objavi takvu publikaciju jednom samom čovjeku ipak nije dato.

Dolazimo i do ne tako česte osobine kod izuzetnih stvaralaca kakav je bio profesor Ratko Đurović. Kao rijetko ko, on je imao strpljenja i umještosti da na sve ljude oko sebe koji bi pokazali i najmanje interesovanje, nesebično prenese i sa njima podijeli sva svoja saznanja. I ne samo to – već i da uputi, podstakne i zainteresuje slušaoca na dalje sticanje saznanja iz raznih sfera, ali prije svega, iz oblasti kulture i kulturne istorije crnogorskog naroda. Umio je tako uspješno, sasvim nenametljivo, ali kontinuirano i uporno, da širi oko sebe prijetnost i zadovoljstvo od sticanja saznanja. Iz tog razloga uz njegovo ime sasvim prirodno, u punom i najplemenitijem značenju te riječi, pristaje atribut profesor.

On je to u najširem, pravom smislu, zaista i bio.

Profesora Ratka Đurovića imao sam čast i sreću da upoznam u vrijeme završetka radova na obnovi Zetskoga doma od posljedica zemljotresa. Uvijek sam sve kontakte s njim, neposredne i one putem pisama, doživljavao kao veoma značajnu privilegiju. Što vrijeme više prolazi, sve teže nalazim riječi kojima bih izrazio zahvalnost za podršku, pomoć, upute i sugestije koje mi je nesebično pružao. Zato profesora Ratka Đurovića uvijek pominjem sa pijetetom, te ojećanjem dubokog poštovanja i blagodarnosti.

Pri pripremi pisama i poruka za objavljivanje na tekstovima nijesu vršene ma kakve ispravke. Sva pisma poslata profesoru Đuroviću otkucana su na pisaćoj mašini i sačuvana kopija. Profesor Đurović je pisma pisao svojom rukom (iskreno se nadam da sam, prenijeto čitaocu, pravilno razumio u sačuvanim originalima), a poruke kazivao Danilu P. Popoviću koji ih je bilježio. Napomene uz epistolarije učinjene su u namjeri da čitaocu olakšaju praćenje izloženog, ali i sa željom da dodatno podstaknu na dalja interesovanja za pominjane teme.

² Ratko Đurović, „Teatrološki spisi“ / Milovan Radojević, Podgorica, 2006. Vidi: Luka Milunović, „Potrebna knjiga – dug profesoru“, „Arhivski zapisi“, XII / 2005, br. 1-2, str. 185-187.

I

Uvaženi Profesore,

Slobodan sam da Vam, poslije razgovora sa Miodragom Koljevićem, pošaljem koncept publikacije „1884 - godine pozorišta“, sa tekstom predgovora uz molbu za Vaše mišljenje.³

Namjeravam da priprelim za štampu tekstove i djelove tekstova iz „Crnogorke“ i „Glasa Crnogorca“ o aktivnostima Cetinjske čitaonice vezanim za pozorište, naravno, posebno za djelovanje Dobrovoljnog pozorišnog društva u toku 1884. godine. Vjerujem da bi ovakvu publikaciju valjalo imati uz otvaranje potpuno renoviranog „Zetskog doma“.

Pokaže li se namjera opravdanom, a publikacija dospije čitaocima u ruke, biću iskreno srećan ako sam i kao član Odbora za završetak radova i otvaranje „Zetskog doma“,⁴ time makar malo doprinio aktuelnom trenutku crnogorske kulture.

Unaprijed Vam se najtoplije zahvaljujem na trudi i pomoći.

Na Cetinju, 30. marta 1992. godine

Srdačno Vas pozdravljam

Dragi Luka,

Izvinjavam se što kasnim s odgovorom. U stvari, čekao sam da se utvrdi dan otvaranja Zetskog doma. Kolja mi je rekao da će to biti 19. avgusta o.g. Znači, imamo vremena da se sve pripremi kako valja: organizacija i program svečanosti, propaganda za održavanje, objavljivanje brošura i materijala o Zetskom domu itd.

Nadajmo se da će sve biti urađeno dostojno i Cetinja i ovog značajnog datuma crnogorske i jugoslovenske kulture.

³ Miodrag Koljević je 1992. godine bio na funkciji predsjednika Izvršnog odbora Opštine Cetinje (opštinska vlada). Monografska publikacija „1884 – Godina pozorišta : kroz „Crnogorku“ i „Glas Crnogorca““ / Luka Milunović, Cetinje, 1992, objavljena je kao izdavački priloženac Javnoga preduzeća za informativno-izdavačku djelatnost „Cetinje“ krajem 1992. godine. Dio tiraža podijeljen je prisutnima dramskom kolažu koji je prikazan 19. decembra 1992. godine na svečanosti povodom upravo potpuno završenoga renoviranja i uređivanja Zetskoga doma od posljedica zemljotresa.

⁴ Izvršni odbor opštine Cetinje je početkom 1992 godine formirao *Odbor za završetak radova i otvaranje „Zetskog doma“*. U odboru je imenovano 60 ličnosti iz političkog, kulturnog i javnog života sa prostora bivše SFR Jugoslavije. Predsjednik odbora je bio Milo Đukanović, tada predsjednik Vlade Republike Crne Gore.

Bio sam slobodan da Tvoj tekst dam da pročita i Zoran Šoškić, koji je magistrirao sa temom o životu i radu Zetskog doma i koji, razumljivo, poznaje sve primarne i sekundarne izvore do danas o nastanku, razvoju i sudbini Zetskog doma. Obojica smatramo da je Tvoj tekst vrlo dobra podloga za jednu solidnu i zanimljivu informaciju o Zetskom domu. A učinilo nam se dobro da se objave autentične vijesti iz 1884, iz „Glasa Crnogorca“ i „Crnogorke“. Mi predlažemo da uz te već štampane, ali malo poznate vijesti idu i arhivska dokumenta iz iste godine, da bi se tako dobila što punija slika početka izgradnje i rada Zetskog doma. Od te arhivske građe je već nešto objavljeno, ali vjerujemo da bi se u cetinjskim arhivima mogao pronaći još poneki dokument koji dosad nije bio poznat. To bi bio dragocjeni prikaz i prilog obilježavanju ovog istorijskog datuma.

Dalje, predlažemo da dopuniš, u sintetičkom obliku, svoj predgovor, otprilike na način kako se pišu enciklopedijski članci.

Takođe bi trebalo dopuniti i literaturu, zapravo što više je kompletirati, da bi se vidjelo koliko se pisalo o ovom domu kulture i umjetnosti. Opazili smo da nedostaje priličan broj bibliografskih jedinica. Npr., iz Enciklopedije Jugoslavije, II izdanje, pod odrednicom „Crnogorci“, neke brošure koje su objavljene na Cetinju (A. Zadrima), veliki broj napisa u časopisima i listovima Crne Gore („Stvaranje“, „Pobjeda“, „Susreti“, „Bilten udruženja dramskih umjetnika Crne Gore“, materijal sa simpozijuma o pozorišnom životu i radu u Crnoj Gori); posebna edicija Sterijinog pozorja o crnogorskom pozorištu itd.

Ova literatura, svakako, može i tebi pomoći da dopuniš svoj predgovor.

Sa Tvojom publikacijom i sa feljtonom, koji će ovdje biti objavljen uoči samog otvaranja (vjerovatno u „Večernjim novostima“), a isto i sa štampanjem magistarskog rada Zorana Šoškića (80 strana, bez ilustracija), pa onda sa televizijskom emisijom - bila bi pokrivena potreba za informacijama o istorijatu Zetskog doma. I to sasvim kvalitetno.

Tvoj rukopis mogao bi se, sa nešto ilustracija, objaviti i kao specijali broj „Cetinjskog lista“ na dan otvaranja Doma. U sjećanju je ostao broj „Cetinjskog lista“ dan uoči prenosa i sahrane kralja Nikole. Posjetioci su ga razgrabili. Ovo kažemo zato što bi to bilo veoma efektno. A i inače je „Cetinjski list“ u obavezi da jedna svoj broj posveti svečanom obilježavanju ovog datuma.

Eto tako, predlažemo da iz tvog rukopisa „Pobjeda“ objavi feljton o Zetskom domu, bar nekoliko dana prije svečanog otvaranja.

Ako bismo sve ovo ostvarili, a to nije baš mnogo ni teško, mogli bismo biti zadovoljni sa istorijsko-kulturnom prezentacijom Zetskog doma.

O svemu ovome, molim Te, razmisli, pa mi javi, a ja Ti stojim na raspolaganju, onoliko koliko znam i umijem.

Tvoje i Tebe, kao i Đoka⁵ i Kolju, srdačno pozdravljam

ćika Ratko

U Beogradu, 9. V '95.

P. S. Izvini što ovo nije prekucano. Daktilografkinja mi nije pri ruci.

R.

▢ ▢ ▢

Uvaženi profesore,

ćika Ratko,

Prije svega želim da Vam se najsrdačnije zahvalim na trudu oko teksta koji sam Vam poslao. Razumije se da mi je drago i da je za mene od naročitog značaja što ste sa mojim tekstom upoznali mr Zorana Šoškića. Vaša zapažanja, sugestije i primjedbe su mi veoma koristile, ali i ohrabrile, ako sam ih pravilno razumio, u nastojanju da publikacija, o kojoj sam tražio vaše mišljenje, ugleda svjetlost dana. Želio sam da što prije odgovorim na Vaše pismo, zahvalim Vam se i šire iznesem svoje gledište, ali me je u tom omeo smrtni slučaj u široj porodici, pa to činim tek sada.

Pripremajući publikaciju i pišući predgovor imao sam jedino na umu da govorim isključivo o događajima u 1884. godini, a koji su vezani za pozorište i to prvenstveno sa aspekta odnosa tada aktuelne periodike. Želio sam da podstaknem na razmišljanja. Koliko bi danas, kada se štampa toliko periodičnih publikacija, trebalo odvojiti prostora za pozorište, a koliko se to zapravo čini? Takođe mi je bila namjera da kroz objavljivanje tekstova iz „Glasa Crnogorca“ i „Crnogorke“ za 1884. godinu, kao i spiskova darodavaca priloga za „Zetski dom“, bar malo doprinesem afirmaciji tih ljudi, koji su na bilo koji način učestvovali u toj grandioznoj kulturnoj akciji druge polovine XIX vijeka u Crnoj Gori. Mislim da danas neće biti potpuno bez značaja ni to, što će poneko pročitati kako je tada njegov djed ili pradjed igrao neku ulogu ili dao prilog za „Zetski dom“. Polazeći od ovako definisanog pristupa, klonio sam se šireg ulaska u ova pitanja, tako da izneseni podaci, koji se ne odnose na 1884. godinu, treba da posluže tek kao nagovještaj okvira, više dakle, da zainteresuju, nego da pruže ma kakve odgovore.

Saglasno ovakvoj formi publikacije sam i sačinio priloženi spisak izvora i literature, dakle ne svega korišćenog, nego samo onoga na što se direktno

⁵ Đordije Vušurović je 1992. godine bio na funkciji predsjednika Opštine Cetinje.

naslanjaju činjenice iznijete u predgovoru. Razmišljao sam i o tome da bi možda prikladnije bilo da literaturu ne navodim na kraju, već uz tekst predgovora u fusnotama, iako to u ovakvim prilikama nije uobičajeno. Naravno konsultovao sam daleko širu literaturu od navedene koristeći se fondom Muzejskog odjeljenja Centralne narodne biblioteke „Đurđe Crnojević“.

Poslije Vašeg pisma ponovo sam pregledao, koristeći bibliografije (Zagorka Vujanović: „Bibliografija časopisa SUSTRETI“, Cetinje 1977, 792 Pozorište, str. 22-26; STVARANJE 1976. br. 11-12: „Bibliografija Stvaranja 1946–1976“, 792 Pozorište, str. 1657–1660; STVARANJE 1977. br. 1; „Bibliografija Stvaranje 1976-1989“ 792 Pozorište, str. 15) posebno pojedine priloge: „Susreti“ 1954, br. 8–9 (N. S. Martinović). „Stvaranje“ 1951, br. 7–8 i br. 12 (R. Đurović). „Stvaranje“ 1954, br. 7–8 (čitav dvobroj). „Stvaranje“ 1966, br. 10 (Đ. Pejovića). „Stvaranje“ 1967, br. 7–8 (P. Golubović). „Stvaranje“ 1968, br. 2–3 (R. Rotković). „Stvaranje“ 1980, br. 7 (R. Đurović). Takođe sam pregledao: „Bilten UDUCG“ 1988, br. 1–3 i iz 1989, br. 4–5, „Pozorište“ Cetinje, 1947, br. 1–5 i iz 1948. br. 1–2, kao i „Pozorište“, Nikšić, 1955/56 br. 1-3 i publikaciju A. Zadribe, koja se odnosi na period između I i II svjetskog rata. U „Pobjedi“ sam pratio čitav niz članaka (autori: M. Jovićević, Marko Marković, M. Tripković, Vidoje Marković, V. Šakotić, D. Martinović...) i feljtone A. Zadribe, kao i B. Cimeše iz novembra 1987. godine, u kojemu su, recimo to uzgred kada je 1884. godina u pitanju, preuzeti djelovi mog članka objavljenog u „Cetinjskom listu“ 1984. godine. Naravno, pratio sam ovu temu i u „Istorijskim zapisima“, reviji „Ovdje“ i „Cetinjskom listu“.

Konsultujući „Opću enciklopediju Jugoslavije“, Zagreb, 1977. (3. izdanje) odrednicu CRNOGORCI, str. 139–152, stekao sam utisak da stavovi iz mog predgovora korenspondiraju sa ovim tekstom po pitanjima iz ovog domena. No, literature i izvora nikada dovoljno, a i dosta muke sa postojećim, jer se ne slažu često ni u faktima, a kamo li u ocjenama i zaključcima. Nameće se utisak da je sazrelo vrijeme za objavljivanje bibliografije radova iz ovog domena, naravno uz kritički osvrt na iznošene podatke i ocjene. Nažalost nijesam imao u rukama rad mr Šoškića, a sigurno su njime mnoge dileme i nedoumice odklonjene.

Sve ovo ističem da bih naglasio kako su moje ambicije ovom prilikom veoma skromne u odnosu na pitanja iz historijata crnogorskog pozorišta. Ograničavaju se prvenstveno na odnos aktuelne periodike prema događajima vezanim za pozorište i to samo u 1884. godini. Što se tiče Vaših sugestija i ukazivanja na mogućnost objavljivanja mog rada, ili njegovih djelova, u tekućoj periodici, potpuno sam saglasan, naravno ako za to bude postojalo interesovanje redakcije.

Dužan sam da Vam se još jedanput iskreno zahvalim na trudu, a slobodan zamoliti da ponovo obratite pažnju na moj rukopis, date sugestije i primjedbe, a najdraže bi mi bilo, ako bi bili raspoloženi da ovu publikaciju recenzirate. Mislim da ne treba isticati koliko bi to za mene bilo značajno i koliko bi mi pomoglo pri razgovorima sa izdavačima i sponzorima, koji su već započeti, ali njihov završni dio tek predstoji.

Nadajući se da mi nećete zamjeriti na ovolikoj slobodi prema Vama srdačno Vas pozdravljam.

Na Cetinju, 26. V 1992. godine

P. S. Vaše pozdrave sam prenio Kolji i Đoku, a oni Vas takođe srdačno pozdravljaju.

☞ ☞ ☞

Dragi Luka,

izvinjavam se što je tekst neprekucan.

Zamoli nekoga da ovo prekuca, pa i u moje ime zahvali.

Nadam se da je čitljivo (Inače, Danilo Popović⁶ čita moj rukopis bolje od mene).

Može se desiti da ti ova pismena ocjena koliko-toliko posluži. Dakako, odmoći neće!

Ako bude sve kako treba, mogao bi se njen dio objaviti u kolumni izdanja.

U Bgdu, 1. VII '92.

*Tvoje i Tebe
srdačno pozdravlja
ćika Ratko*

⁶ Danilo P. Popović bio je na funkciji šefa kabineta predsjednika opštine Cetinje. Pri pripremi ovog materijala za objavljivanje Danilo Popović mi je ljubazno pomogao pa je i ovo prilika da mu se iskreno zahvalim.

MIŠLJENJE I PREPORUKA

Luka Milunović: „1884 – ZETSKI DOM“⁷

1.) Ovaj rukopis predstavlja valjan doprinos crnogorskoj teatrologiji. Njegova vrijednost je, u prvom redu, u dokumentarnosti.

Prvi put su ovdje skupljene sve informacije iz 1884, početne godine kada se javlja ideja o podizanju doma pozorišne umjetnosti u tada slobodnom dijelu Crne Gore.

Sav budući razvoj i značaj Zetskog doma, u osnovi, izvire iz tih prvih radnji koje će omogućiti docniji kontinuirani pozorišni život na Cetinju i u Crnoj Gori, o čemu autor rukopisa govori u kraćem pregledu istorije Zetskog doma.

Koliki je značaj ove kulturno-umjetničke građe jasno je i po tome što se ona direktno odnosi na nepogovornu činjenicu da Zetski dom na Cetinju pripada kulturnoj baštini Crne Gore prvoga reda.

Njegovo otvaranje, četvrto u njegovoj istoriji, nosi pijetet istinske narodne tekovine, podjednako onako kako je to bilo i ranije: prvi put 1888, drugi put 1931. i treći put 1944. godine.

2) Zetski dom, kao kuća kulture i umjetnosti, posjeduje jednu jedinstvenost: podignut je i obnavljan do danas uvijek dobrim željama i bratskim priložima iz svih jugoslovenskih i nekih slovenskih krajeva i država. I po ovome Zetski dom ne pripada samo Crnoj Gori nego uopšte slovenstvu. U tome je sličan nekadašnjem crnogorskom brodiću „Slavljanin“ na kojem su se vijorile zastave svih slovenskih naroda i zemalja.

3) U dokumentima iz 1884. i sve ostalo je zasnovano i otvoreno ka perspektivi.

Prvo, da će se na sceni Zetskog doma izvoditi pozorišna djela počev od grčkih klasika preko umjetnički elokventnih domaćih i stranih dramskih radova, pa do savremenih teatarskih ostvarenja.

Zatim, da će njegovo osoblje – upravnici, glumci, reditelji, muzičari, tehničari, stalni ili na gostovanju, biti iz raznih jugoslovenskih područja, a neki i iz evropskih zemalja.

⁷ Tekst pod naslovom *1884 – Zetski dom* sa podnaslovom *iz recenzije* objavljen je (osim tačke 4) ispred *Predgovora* u okviru publikacije „1884 – Godina pozorišta“, / Luka Milunović, Cetinje, 1992, str. 5–6, kao i faksimilno (tačke 2, 3 i 4) u okviru publikacije Ratko Đurović, „Teatrološki spisi“ / Milovan Radojević, Podgorica, 2006, str. 9, de u legendi uz faksimil stoji: *Autograf posljednjeg teksta R. Đurovića o istoriji crnogorskog teatra*.

I kao najbitnije, opšte umjetničkim i humanim određivanjem svoga položaja, Zetski dom ne samo da neće gubiti svoj nacionalni status i duh nego će se, s te strane i u tom pravcu, bogatiti i sve više postajati umjetnička i vaspitna kako matica tako i spona sa kulturama drugih naroda, što će učiniti da stalno korenspondira sa pitanjima i potrebama same Crne Gore.

Bez primarne godine 1884. i dokumenata koja ona donosi, ne bi se mogla shvatiti sva ljepota i poruke Zetskog doma, niti njegovo ponovno vraćanje u život i akciju, kao jednog od najvažnijih događaja u savremenoj kulturi Crne Gore.

4) Zbog izloženog i, nadam se, dovoljnog obrazloženja, predlažem da se ovaj rukopis kolege Milunovića objavi u grafičko-likovnoj obradi koja odgovara Zetskom domu u cjelini i posebno njegovom četvrtom datumu.

30. jun 1992.

Ratko Đurović

☞ ☞ ☞

Uvaženi profesore,

čika Ratko

Najsrdačnije Vam se zahvaljujem na mišljenju i preporuci za publikaciju, koju sam pripremio, o pozorišnom životu na Cetinju 1884. godine. Vaše mišljenje mi zaista mnogo znači, a i značajno će mi pomoći u razgovoru sa mogućim izdavačima, pa se nadam da će ova publikacija ugledati svjetlost dana u vrijeme ponovnog otvaranja „Zetskog doma“. Što se same zgrade „Zetskog doma“ tiče radovi su zastali, a razlog je, ništa novo za vrijeme u kojemu živimo, sredstva. U pravcu prevazilaženja ovih problema očekuje se razumijevanje i pomoć Vlade Crne Gore. Nažalost, danas se obično „nema dovoljno vremena“ za pitanja iz domena kulture, osobito kada, bez obzira na značaj, iziskuju iole veća finansijska ulaganja. No, treba biti optimista, pogotovo zbog definisanog predloga u Nacrtu ustava Crne Gore, da Cetinje bude prijestonica, a Podgorica administrativni centar Republike.

Za očekivati je, ako Skupština Crne Gore prihvati ovakvo rješenje, da pitanja razvoja kulture na Cetinju, a time na pravi način, i u Crnoj Gori, budu značajnije prisutna na svim stepenicama vlasti i odlučivanja.

Još jedanput Vam se najiskrenije zahvaljujem na pomoći i podršci, srdačno Vas pozdravljam želeći dobro zdravlje i ličnu sreću

Na Cetinju, 14. VII 1992. g.

Sa poštovanjem

II

Uvaženi profesore
dragi čika Ratko,

Neizostavno je trebalo da Vam se i do sada javim. Iskreno da kažem „kretao“ sam nekoliko puta, ali me uvijek „zadržao“ po neki događaj o kojem sam smatrao da treba dopuniti javljanje Vama.

Neposredan povod da baš sada pišem je izlazak iz štampe „Pravilnika o hanovima“.⁸ Šaljući Vam primjerak ove publikacije nadam se od Vas ocjeni, koja bi za mene bila značajan oslonac u daljem angažovanju. Znajući za vašu široka angažovanja i interesovanja slobodan sam da Vam pošaljem fotokopiju teksta o „Lokandi“ koji sam objavio u „Turističkim novinama“.⁹

Uz ovo šaljem Vam i fotokopije tekstova o „1884 - godina pozorišta“, ili one u kojima se ova publikacija pominje. Ako ništa drugo, a ono ovi tekstovi pokazuju da ta knjiga ipak živi. Naknadno sam saznao da je ova publikacija korištena pri izradi nekoliko radova, a i za jednu emisiju o Zetskom domu, koja je prikazana na televiziji, ali o tome nijesam uspio pribaviti relevantne pokazatelje.

Eto toliko ovom prilikom od mene.

Uz nadu da ćemo se ovoga ljeta sresti, srdačno Vas pozdravljam

Na Cetinju, 22. VII 1994.

Sa poštovanjem

☞ ☞ ☞

Za Luku

- Pročitati dnevnik popa Laza Popovića (informisati se kod Pavla Đonovića, kada ga je objavio u „Pobjedi“). Time će se uputiti u podatke o osnivanju prve krčme na Cetinju. O tome piše pop Lazo, koji je sa Perom Tomovim osnovao prvi han na Cetinju, na mjestu koje se zove „Na krčme“ danas je tu zgrada bivšeg Srpskog poslanstva. To je ujedno bila i prva kuća osim Manastira i Biljarde.

- Obrati pažnju na pisma Petra I i Petra II, spominju se konačenja i gdje se konačilo.

- Proučiti radove dr Miljana Radovića.

⁸ „Pravilnik o hanovima“ (faksimilno izdanje) / Luka Milunović, Cetinje, 1994.

⁹ „Devet jezika za jednim stolom“, *Turističke novine*, XLI/1994, br. 1364, str. 28.

Kako mi je govorio o prednjem Ratko Đurović,
prilikom našeg susreta u Beogradu 15. avgusta 1994.

Danilo Popović

▢ ▢ ▢

Dragi Luka,

U vezi sa tvojom temom o hanovima, neću ti biti od neke pomoći, ali tek toliko da se glasnem.

1) Prilično ima literature o ugostiteljstvu na području današnje Crne Gore, a samim tim, razumije se i na prostoru stare Crne Gore do 1918, odnosno do 1941, uključujući i Cetinje.

Evo nekoliko bibliografski jedinica iz te oblasti:

- *Pravilnik o hanovima (1905)*
- *Zakon o privatnom smještaju (1914)*
- *D. M. Jovović: O razvoju turizma u Crnoj Gori i Južnom Primorju, Kotor, 1939*
- *Turizam i ugostiteljstvo, Enciklopedija Jugoslavije, 1956, 2. sveska, str. 487-488*
- *Turizam i ugostiteljstvo, Enciklopedija Jugoslavije, 1984, 3. sveska, str. 12-15.*
- *M. Radović i B. Uskoković: Turizam „Godišnjak Ekonomskog fakulteta“, Titograd, 1977.*
- *M. Radović: Turizam, u monografiji „Crna Gora“, Beograd, 1976, str. 546–577.*
- *U istoj monografiji nalaze se i monografije opština u Crnoj Gori str. 619–969.*
- *R. Dragičević: Nekoliko starih podataka o turizmu u Crnoj Gori, „Pobjeda“, 1952, br. 92.*
- *R. Dragičević: O Cetinju i turizmu u Crnoj Gori, „Turizam“, 1964, br. 1.*
- *R. Medenica: Turizam u Crnoj Gori, „Zapisi“, 1928, br. 1-2.*
- *Turistička enciklopedija Jugoslavije, II sveska, Beograd, 1958.*
- *M. J. Pavlovitch: Guide de Cetigne, Marsei, 1901.*
- *Članci o Cetinju, Laza Popovića, Sima Popovića, Rovinjskog, Medakovića, i dr.*
- *Dubrovnik i Boka Kotorska s Južnim Primorjem, Dubrovnik, 1939.*
- *Durmitor, njegove ljepote i prirodna bogatstva, Nikšić, 1939.*
- *D. J. Martinović, Cetinje, Cetinje, 1977.*

- Đ. Pejović, *Razvitak prosvjete i kulture u Crnoj Gori*, (dvije knjige, 1971. i 1984).
- Itd.

Sem ovoga, potrebno je prelistati listove „Crnogorac“ i „Glas Crnogorca“, u prvom redu, a i ostale. Takođe, pogledati razne vodiče almanahe (npr. „Almanah šematizam Zetske banovine“, Sarajevo, 1931, zbornike (npr. „Cetinje i Crna Gora“ iz 1928).

2) Ponajveći broj podataka o ugostiteljstvu do I svjetskog rata dali su strani putnici, pa izvanjci u svojim putopisima, zapisima i memoarima o Crnoj Gori. Takvih svjedoka je veliki broj, ali to je za starije doba, i jedan izazov za tvoju, kao i za druge teme.

Sve bi to trebalo pročitati i krenuti od najstarijih dana, tj. ovo pitanje obraditi u njegovom razvoju, jer to nije samo privredno pitanje nego i pitanje crnogorskog gostoprinstva i dočekivanja uopšte jabanaca. Vojvodi Drašku postavljaju kao prvo pitanje kako su ga dočekali u Mlecima.

Što je sve o tome ostalo zapisano, čovjek se može obavijestiti i u bibliografijama na stranim jezicima koje izdaje Dušan Martinović (do sada je izašlo, čini mi se, 16 svezaka).

Potpuno bi trebalo ispitati period do Njegoša, kad se na Cetinju otvara prva krčma (popa Laza Jabučanina i Pera Tomova), pa onda period otvaranja „Lokande“, 1864, što su prelomne tačke u ovoj djelatnosti.

U stariji period ulaze: Cetinjski manastir, manastiri Stanjevići i Maine, pa Biljarda, a onda i privatni smještaji.

Kako se to pitanje rješavalo tada, a i kasnije, najbolje se možemo obavijestiti u zapisima putnika. Možda o tome govore i objavljeni dokumenti (pisma i druga prepiska, poslanice i sl), tj. ona dokumenta koja je objavljivao Jevto Milović.

Nezaobilazno je pogledati i dokumenta o izgradnji puteva po staroj Crnoj Gori, jer su oni usloveli i izgradnju hanova (Han Đuraškovića, Han Mašanovića, Han Zmajevića, Han Garančića, ... han i dr.)

3) Ne bi zgoroga bilo i proučiti sve ovo sa jezičke strane, jer to upućuje na nastanak tih ugostiteljskih objekata.

Na Cetinju je najstariji naziv krčma, pa se zbog toga nekada i dio Cetinja nazivao „Na krčmama“. Poslije ovoga dolaze turski nazivi: prvi je han, a to znači svratište i prenočište, a tih hanova bilo je i u naseljima i na cestama. Da li je u podlavlčenskoj Crnoj Gori bilo hanova, sa magazama, kao u Sarajevu: Toštihan, Marića han i drugi? Uopšte kako su izgledali ti crnogorski hanovi.

Da li su postojali musafirhanovi, ugostiteljske kuće, određene za putnike namjernike, kako je bilo u čitavom turskom carstvu, koje bilo isplepeteno mrežom razne vrste hanova? Drugi naziv je opet turski, a to je konak. Ova riječ je takođe označavala i jednodnevno putovanje – dan hoda od konaka do konaka. Treći naziv za ove ugostiteljske kuće je: mehana, a to znači kuća u kojoj ima pića, jer riječ han (hane) bukvalno znači „kuća“.

Od ovih riječi izvedeni su i nazivi: handžija, konadžija, konačar mehandžija.

Na Cetinju je dugo postojala Konakdžija ulica (mislim da je to današnja Ivanbegova). Ove riječi su ušle u rječnik Crnogoraca i zadržale su se do danas.

4) Na stvaranje ugostiteljskih objekata djelovala je takođe i mletačka Boka, uopšte Primorje, a kasnije i Austrija. Znači, ova radinost nastajala je pod uticajem i turskih i bokeljskim. Za ovo su dokaz termini koji su se upotrebljavali u ovom poslu.

Jedni termini su romanskog, a drugi turskog porijekla. Naprimjer: čikara, cezva, ibrik, škudela, kužina, pjadela, pjat, pirun, teća, priganica, boca, traversa, šušta, oriz itd.

Znači počeci ugostiteljstva u Crnoj Gori značajno su obogatili njenu materijalnu kulturu, naročito u odnosu na namještaj, posuđe, alatke, nova jela, ponašanje, promet, novčarstvo.

Handžije su bili poznati ljudi, u odnosu na druge Crnogorce dobrostojeći. Veliki broj poznatih glavara držao je hanove, davali novac na dobit. Bile su čuvene i handžinke (npr. Jana popa Rista Boškovića, o kojoj su se pjevale pjesme). Zapravo, prvi trgovački kapital i prvi finansijeri su potekli iz toga sloja ljudi. O tome je pisao Mirčeta Đurović, kojeg si ti koristio. Treba obratiti pažnju na njegov izvanredni članak o stvaranju kamataškog, zelenaškog sloja poslije ratova 1876–78. god. I prvim crnogorskim parajlijama. Većinom su to bili vlasnici hanova, krčmi i mehana.

Boka se i u ovom pogledu razvijala nezavisno od podlovcenske Crne Gore, ali je bila u stalnim trgovačkim i ostalim vezama sa starom Crnom Gorom. I to bi trebalo proučiti.

Odnosno, trebalo bi, uz ostalo, utvrditi što je za Crnu Goru i njen razvoj uopšte ugostiteljstvo. Pomoglo je, svakako, da se njeno siromaštvo snizi i da se otvori prema svijetu.

Neosporno, lijepa tema, samo ako se produbi i pogleda sa svake strane.

5) Nesumnjivo je da je „Lokanda“ Vuletića prelomna tačka u ugostiteljstvu i uopšte u ovoj djelatnosti. O tome ima dosta literature. „Lokanda“ je kvalitetni skok. Inače, treba znati da je „Lokanda“ takođe svratište, da ta riječ to znači.

Luka I. MILUNOVIĆ

Kasnije su došle gostionice, kafane i hoteli, razvoj koji je išao paralelno sa ekonomskim razvojem Crne Gore. Itd.

Pozdrav čika Ratko

31. VIII '94.

Luka,

Izvini, molim te, mnogo je nečitko pisano,

Ali tu je Danilo Cuca, pa neka ti pomogne da ovo pročitate.

čika Ratko

P. S. Odista, ovoj temi nijesam mnogo vješt.

▢ ▢ ▢

Uvaženi profesore,
dragi čika Ratko

Prije svega, mnogo Vam hvala na pismu, za koje je malo reći da me je obradovalo. Posebno hvala na posvećenom mi vremenu i Vašem trudu, a naročito na sugestijama – uputima, koje sam ne jedanput pročitao i biće mi dragocjena pomoć i oslonac u radu na temi o hanovima.

Očigledno da tema, koju sam tek načio Pogovorom fototipskom izdanju „Pravilnika o hanovima“ zahtijeva mnogo: pažnje, rada i vremena. Pokušaću da, sada računam 1–2 godine, prikupim građu i pravim ispise o ovoj temi. Tada će se valjda preciznije moći kazati dokle sam stigao i šta bi dalje valjalo raditi. Naravno, uvijek se nadajući da ću uz rad od Vas dobijati za mene tako dragocjene sugestije. U toku ovog rada nastojaću da pojedine adekvatne naloge obradim i objavim kao članke u „Turističkim novinama“, sa kojima sam već otpočeo korektnu saradnju (objavljen mi je tamo tekst o Lokandi, čiju sam Vam fotokopiju poslao, a upravo očekujem da u broju za septembar izađe moj tekst o hanovima i „Pravilniku“). U ovoj fazi rada naročito će me interesovati stanje u Crnoj Gori u drugoj polovini XIX vijeka, naravno potpuno prihvatajući neminovnost uvodnog dijela, koji bi imao pretenziju da bar u naznakama (zbog oskudnosti primarnih i sekundarnih izvora) poveže pomenuti period sa ambijentom XV vijeka na tim prostorima.

Pored literature, koju sam i koju ću tek morati da konsultujem, napravio sam, na ovu temu, u Arhivu na Cetinju, izvode iz registara dokumenata za fondove Ministarstva unutrašnjih djela i Ministarstva inostranih djela Knjaževine-Kraljevine Crne Gore za period 1879–1914. (nažalost gotovi registri postoje samo za ova dva ministarstva). Sigurno ste zapazili da sam dokumenta iz fonda MUD, za period 1905/06. godine već koristio u Pogovoru „Pravilnika“. I ubuduće ću se naročito oslanjati na radove dr M. Đurovića, jer ne

bih želio da u bilo kom smislu dospijem na literarno-publicističke (putopisi, memoari, autobiografije...) ili pak istorijsko-hronološke (suva faktografija i bezlična historiografija) pozicije. Možda je ovo malo neskromno ambiciozan stav, ali pokušaću.

Koristim priliku da Vam pošaljem fotokopije do sada objavljenih kritika fototipskog izdanja „Pravilnika“, kao i tekst iz najnovijeg broja „Bibliografskog vjesnika“ (autor Dragica Šuković-Vojinović) o „1884 - Godini pozorišta“.¹⁰ Osjećam potrebu da Vam kada se sretnemo ispričam otkuda ona-ko stroga primjedba u vezi pseudonima u mom tekstu. Inače, ja ovu temu neću napuštati. Konkretno, nadam se da ću u toku septembra mjeseca, za vrijeme mog godišnjeg odmora, završiti nešto duži tekst o pozorišnim aktivnostima u Crnoj Gori, koji bi ustvari bio, u neku ruku, nastavak onoga što sam do sada o toj temi već objavio. Time bih realizovao ranije postignuti dogovor sa urednikom, pa sa objavljivanjem ne bi bilo problema.

Toliko od mene ovom prilikom o radu i planovima.

Nadajući se da ću Vas uskoro sresti na Cetinju, najsrdačnije Vas pozdravljam.

Na Cetinju, 5. IX 1994. godine.

Sa osobitim uvažavanjem

P. S.

Danilo Popović mi je donio iz Beograda od Vas zabilješku o mogućoj literaturi za temu o hanovima,¹¹ na čemu Vam se takođe najtoplije zahvaljujem. Inače Cuca i ja vrlo Vas često u razgovoru pomenemo.

srdačno Vas pozdravljam.

III

Za Luku

- *Prema knjizi „Ko je ko u Francuskoj“ rođ. 16. II 1922. g. na Cetinju*
- *U knjizi „Prezimana u Francuskoj“ - Rosif je jevrejsko prezime Eške naziv*
- *Sva je prilika da je vanbračno dijete*

¹⁰ Radi se o prikazu: [Dragica Vojinović] „1884. Godina pozorišta kroz ‘Crnogorku’ i ‘Glas Crnogorca’“, *Bibliografski vjesnik*, XXII/1993, br. 2–3, str. 191–192.

¹¹ Upućujem na: Luka Milunović, „Značaj i funkcija hanova“, u zborniku radova sa naučnog skupa *Turizam u Crnoj Gori u XIX i prvoj polovini XIX vijeka*, Cetinje, 1997, str. 189–206. Uporedi: Luka Milunović, „Prvijenici crnogorskog ugostiteljstva i turizma“, *Pobjeda*, LIV/1998, br. 11630–11640.

- *Knjige Osnovne škole*
- *Knjige Krštenih*
- *Možda je došla neka pogrešnica iz Dubrovnika i rodila na Cetinju.*
- *U Dubrovniku je u to vrijeme bilo dosta Jevreja. Vjerovatno ga je neko usvojio. Možda se kasnije nazvao Rosif, a do tada je imao naše prezime.*
- *Vidjeti 1912. i 1922. jer je diplomirao u Rimu matematiku prije 1941. Znači bliže je 1912-ta.¹²*

Dragi čika Ratko

Kako sam Vam obećao u toku našeg razgovora u Beogradu pregledao sam knjige rođenih u opštini Cetinje za godišta 1912–1922, i to 1912 i 1922 čitava godišta, a 1913–1921 za period januar–mart. Naravno, posebno sam vodio računa o datumu 16. II, odnosno 29. II tj. 1. III, ako je ovaj datum preveden sa starog kalendara, odnosno 3. II, ako je datum dobijen prevođenjem na stari (Julijanski) kalendar.

Nijesam našao da je u ovom periodu rođeno (uvedeno u knjige, tj. kršteno) dijete sa prezimenom Rosif, a takođe ne ni sa prezimenima Ružić, Rosić ili slično. Čak je i ime majke Ruža veoma rijetko. Našao sam ga, recimo i to, samo jedanput u toku 1912. godine.

Napominjem da sam sa posebnom pažnjom pogledao vanbračno rođenu djecu, a naročito za vrijeme okupacije 1916–1918. Nijesam našao da je neko vanbračno dijete rođeno (uvedeno u knjige – kršteno) navedenih datuma. Možda se ipak iza imena kog od ove djece krije budući režiser, ali to bi sada, na osnovu raspoloživih podataka bilo veoma teško pretpostavljati. Valjalo bi se zainteresovati za sudbine skoro sve te djece, što bi sobzirom na delikatnost i obim bio zaista dugotrajan posao.

Iskreno mi je žao što nijesam uspio značajnije pomoći da se napravi korak ka utvrđivanju identiteta Frederika Rosifa. Po datumima na koje sam posebno obraćao pažnju vidite da mi je Cuca predao zabilješke, koje ste mi uputili.

Srdačno Vas pozdravljam i ostajem spreman da Vam i dalje budem na ruci.

Na Cetinju, 10. X 1995. godine

¹² Radi se o Frederiku Rosifu, veoma značajnom francuskom filmskom režiseru, koji je po svom iskazu rođen u Crnoj Gori. Bilješku je zapisao Danilo Popović.

P. S.

Pretpostavljam da je neko već išao u katoličku crkvu na Cetinju radi konsultacije njihovih knjiga.

Ja ću krajem mjeseca ponovo ići u Beograd pa se nadam i radujem susretu sa Vama.

▢ ▢ ▢

Najsrdacnije zahvaljujem i pozdravljam

Bgd. 12. X '95.

ćika Ratko.

IV

Uvaženi Profesore,
Dragi ćika Ratko

Evo pred kraj ove godine od mene nekoliko riječi. Želim da Vašoj pažnji preporučim ova dva lista, koja Vam ovom prilikom šaljem, a nastala su poslije našeg, za mene, kao i uvijek, veoma prijatnog i za moj rad značajnog i postićajnog, susreta ovog ljeta kod Vas u Herceg Novom.

I

„Dani Skadarskog jezera“,¹³ bez velikih ambicija, list je nastao kao nastojanje da se sačuva trag djelovanja istoimene društvene organizacije i pomoćne realizacija njenih ciljeva: skretanje pažnje što šire javnosti na vrijednosti Skadarskog jezera. Izlaziće povremeno, najviše 1–3 broja godišnje. Pripremamo drugi broj, koji će za centralnu temu imati program koji je ovog septembra realizovan na Žablaku Crnojevića.

II

„Jezerski vrh“,¹⁴ list je nastao sa većim ambicijama. Trebalo bi da pre-raste u časopis, prikladnijeg formata sa kolor koricama, koji bi na 2–3 tabaka izlazio dva puta godišnje sa veoma strogo odabranim tekstovima (strogo sa aspekta stručnosti). Najveći dio (80–90%) časopisa bio bi posvećan stručnim

¹³ Objavljene su četiri broja periodične publikacija „Dani skadarskog jezera“, sa podnaslovom: list društvene (zatim nevladine) organizacije (udruženja) *Dani Skadarskog jezera* i to: br. 1 (I/1997.), br. 2 (II/2000.), br. 3 (II/2000.) i br. 4 (III/2001.). Listovi su (format A4) imali od 12 (br. 1) do 20 (br. 4) stranica.

¹⁴ Izašla su sa samo dva broja periodične publikacije „Jezerski vrh“ sa podnaslovom: list (odnosno časopis) Nacionalnog parka „Lovćen“ : br. 1. (I/1997) kao list (A4, 16 str.) i br. 2 (II/1998) kao časopis (B5, 82 num. str.)

Luka I. MILUNOVIĆ

tekstovima o prirodnim vrijednostima, zaštiti prirode, ekologiji uopšte i turizmu, naravno u vezi sa prostorom Nacionalnog parka „Lovćen“ i podgorine Lovćena, ali bi se u manjem obimu našlo mjesta i za kulturno-istorijsku baštinu vezanu za ovo područje. O ovome, posebno sa aspekta obezbjeđivanja sredstava, tek treba da se izjasne nadležna ministarstva.

Toliko o ovim listovima uz napomenu da sam ih i jedan i drugi potpuno sam uredio: od likovno-grafičkih rešenja do korekture.

Vi već znate, da će mi biti veoma drago i navlaštito značajno za buduće angažovanje, ako nađete vremena, da mi saopštite mišljenje i sugestije u vezi ovih periodičnih publikacija i njihove perspektive.

Vas i Vaše središno pozdravljam želeći puno zdravlja i sreće u novoj 1998. godini

Na Cetinju, 10. XII 1997. god.

sa poštovanjem

☞ ☞ ☞

Dragi Luka,

Zahvaljuem na pošiljci. Pionirski posao. Dobar rezultat.

Čestitam.

** Potrebna i omladinska stranica. Gorani kao saradnici, možda za njih korisnih tema. A možda i neki leksikonski kutak. Unuk me je pitao što je to Jezerski vrh? Kojeg je to jezera vrh? Pitao je zašto nema i geografske karte NP „Lovćen“. I, uz stručne članke, kao dodatak, poneka pjesma ili poetska proza posvećeno Lovćenu. Ili prema legendi priča. Ili „Lovćen u naučnoj i umjetničkoj literaturi“, „Njegoš i Lovćen“, „Bibliografija o Lovćenu“ i sl.*

** Mnogo pozdrava*

Bgd. 16. XII '97.

ćika Ratko.

☞ ☞ ☞

Uvaženi profesore,

Dragi ćika Ratko,

Hvala na lijepim riječima u povodu izlaska iz štampe listova „Dani Skadarskog jezera“ i „Jezerski vrh“, koje ste uputili meni uredniku-početniku. Zaista ste me ohrabрили za buduće pregnuća u ovom pravcu. Mislim da dobro

znate koliko uvažavam Vašu riječ i koliko su za mene dragocjene sugestije i prijedlozi koje uputite. Na tome Vam, naravno posebno zahvaljujem.

Neposredan povod da Vam se baš sada javim, pored razumije se obaveze da se zahvalim ne dopisnici, koju sam od Vas dobio, je i izlazak iz štampe broja 3. „Bibliografskog vjesnika“ za 1997. godinu u kome je moj rad o Društvu „Njgoš“. Ne znam da li dobijate redovno ovaj časopis pa Vam dostavljam separat sa mojim tekstom. Sada upravo prikupljam građu za nastavak ovog rada koji bi imao naslov „Društo Njgoš u Kraljevini Crnoj Gori“ (1910-1918).

Biće mi posebno drago ako nađete vremena da pogledate ovaj rad i uputite mi eventualno vaše sugestije, koja bi mi, kao i uvijek do sada bile od velike koristi.

Zahvaljujući Vam na trudu najsrdačnije Vas pozdravljam. Pozdravite i Vašeg unuka. Pitanja koja je postavio u vezi Jezerskog vrha su veoma interesantna.

Na Cetinju, 3. II 1998. godine

sa poštovanjem

*
* *

Porodica Ratka Đurovića
Beograd
Uvažena porodico Đurović

Molim Vas da povodom smrti vašeg oca i djeda mog poštovanog prijatelja dragog čika Ratka primite duboko i najiskrenije saučee.

Sa neskrivenim ponosom ističem da sam imao privilegiju da se u susretu sa čika Ratkom, kojega sam visoko cijenio i poštovao i iskreno volio, bogatim saznanjima i oplemenjujem srdačnim ljudskim odnosom.

Dragog čika Ratka ću se uvijek sjećati sa osjećanjem dubokog poštovanja i zahvalnosti na pomoći i podršci koju mi je tako neobično pružao

20. VI 1998.

Luka Milunović sa porodicom

Luka I. MILUNOVIĆ

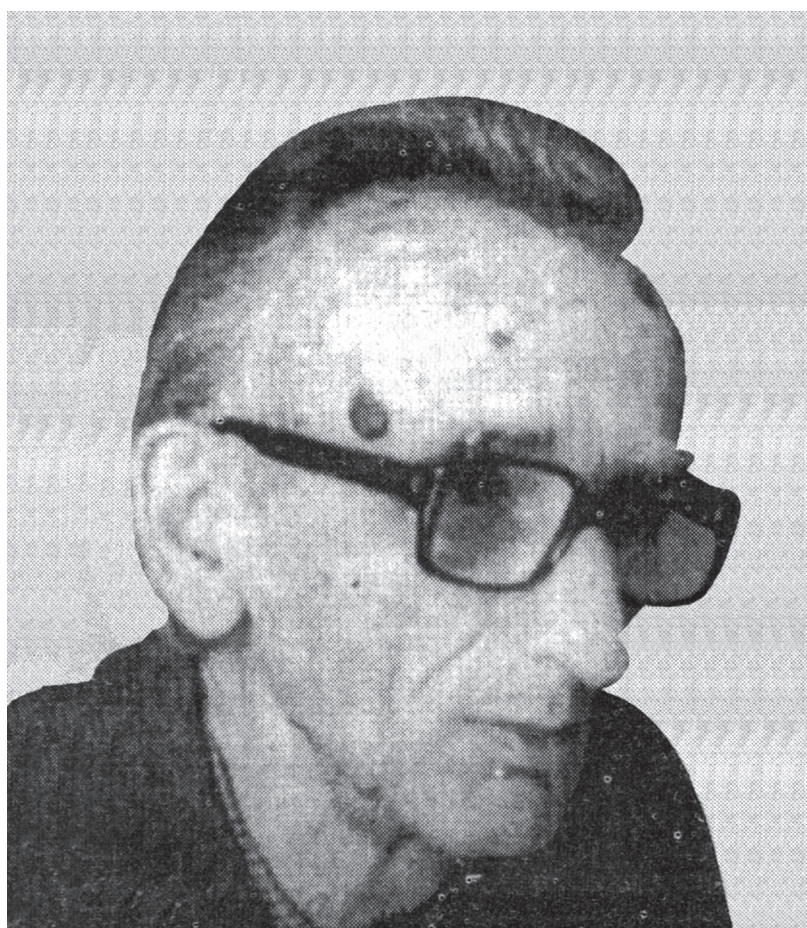
Luka I. MILUNOVIĆ

DISCUSSIONS AND LESSONS

– Correspondence with professor Ratko Đurović –

In this paper the author gives a brief overview of the personality of Ratko Đurović, prominent Montenegrin teatrologist and culturologist, and provides the correspondence he had with Đurović. The correspondence which is here published for the first time is a precious testimony of Đurović's exceptional erudition and insight into the most subtle issues of Montenegrin history and culture.

Key words: Ratko Đurović, teatrology, Zetski dom, Cetinje

Dragi Luka,
 izgovaram se što je tebi
 nepreručno.
 Zamoli veru da on preruče,
 pa i u moje ime zahvali.
 Nadam se da je čitavo (inače,
 Osim prve čta moj misao
 bje od mene).
 More se desiti da ti ora pismena
 ozeva koliko - koliko poluži.
 Lascavo, odušici neć!
 Ako bude se kaka kiba, moćas
 bi se gen dio ohariti u kolimni
 Adaya.

u Bpdu, 1. VII '92.

Tvoj i tebe
 Ladaravo pđrače
 Luka Tanka